

Юлія Ємець-Доброносова

(O) pen Oddity

«Людина бере кулькову ручку, щоб писати».

«Людина бере кулькову ручку, щоб малювати».

Між цими двома тезами може зручно розташуватися історія медіа останніх п'ятисот років. Крізь неї видно і численні давніші історії про творення і трансляцію смислів у словах і зображеннях. Протиставлення *«щоб малювати»* і *«щоб писати»*, засвоєне нами з дитинства разом із правилами використання олівця, кулькової ручки, маркера, пензля та відсутністю законів письма-малювання на піску або на віконному склі. Але воно освітлене легкою іронічною посмішкою, його легко долати, якщо звільнити себе у творчості та відкрити потенціал альтернативного гіпотетичного мислення.

Речення *«Кульковою ручкою не малюють»* легко отримує здивований знак питання наприкінці, і тоді ручка долає статус медіатехнічної умови письма і перетворюється на медіатехнічну умову практики рисувальника і творця малюнків, які свідчать про одночасну присутність ретро- і нео- у медіакомунікації. Тут незайве згадати про бажане широке трактування медіа як засобів творення і передачі смислів, котрі, починаючи з появи письма, щоразу переростають прагнення втиснути їх у рамки нав'язливого додатку *мас-*. Метонімічна підміна медіа *мас-медіа* володіє багатьма розуміннями й інтерпретаціями, тому, долаючи її, ми відкриваємо можливості інших розумінь й інтерпретацій.

Зв'язок медіа і смислів, медіа і образів, медіа і комунікативної природи людини, медіа і мистецтва – перехрестя, на якому увиразнюється сутність проекту *«А4, кулькова ручка»* в сучасній культурі медіарозмаїття. Його поява знакова. Проект існує більше десяти років, і це тривання в горизонті змін у медіакulturі і медіакомунікації робить його цікавим явищем не лише в розвитку мистецьких та експозиційних практик, але й простором накопичення

матеріалу для пізнання медіа і медіальности як такої. Тож «*A 4, кулькова ручка*» ставить безліч питань в форматі медіаархеології і медіапрогностики. Зв'язок часів тут винятково важливий. Тому і вертикальне або горизонтальне розташування аркуша *A 4* – також симптоматичне. Роботи проєкту ніби вступають у діалог із цифровою медіакультурою вертикальних екранів.

Побіжний, далекий, короткозорий погляд на співіснування кількох десятків малюнків-рисуноків може перетворити їх на химерну абстракцію, на миготіння втілених на папері образів, тріумф інтерсуб'єктивности, а інколи – герметичности певного Я і Ти. Співіснування кожного *A4* із іншими демонструє весь спектр можливої / неможливої комунікації / дискomuнікації, до якої прагнеш наблизитися. Натомість далекозорий погляд виловлюватиме окремі ідентичності, історії, жести з відстані. Окремішність кожної роботи розпливатиметься, якщо підійти занадто близько. Близьке і далеке – важливий мотив проєкту. Але це не мотив художній, а мотив екзистенціальний. Він дає про себе знати, оминаючи первинні задуми. Часто найпростіші образи – результат пізнання переплетіння людського і світу, навіть там, де людського замало, світу – забагато.

Актуальна культура медіарозмаїття початку ХХІ століття сповнена свідчень про те, що слова поступаються місцем зображенням. Для одних людей це стає відкриттям нових можливостей, для других – підставою для критики сучасности і домінанти інтервізуальности над інтертекстуальністю і поширення тривоги щодо майбутнього, для третіх – приводом замислитися над тим, яке значення мають і слова, і картинки в людському існуванні і пізнанні світу. Письмо і рисування-малювання співіснують в історії культури багато століть і структурують розвиток медіа. Проєкт «*A4, кулькова ручка*» спонукає продовжити вектор цієї думки і говорити про переплетіння – коли письмо переростає в рисунок-малюнок, а він в свою чергу перетворюється на нову-стару-нову-стару форму писемности, яку кожен автор-художник винаходить щоразу по-іншому. Отже, образи, створені учасниками проєкту є ще й

медіаобразами, спрямованими на те, щоб долати дистанції, водночас роблячи їх виразними і усвідомленими.

Серед робіт проєкту легко знайти приклади, які підтверджують, що сьогодні ледь не від народження людина живе в оточенні розмаїття медіа. На щастя, в історії медіальності рідко відбувається остаточне витіснення медіа попередніх поколінь наступними їх поколіннями. Навіть швидкість змін, якою позначений кінець ХХ – перші два десятиліття ХХІ століття, поки ще остаточно не скасувала присутність в актуальній культурі різноманітних ретро-медіа. Це засвідчується прямо і опосередковано, коли старі практики із усіма їх ефектами ніби вмонтовані в практики нові. В *«А4, кулькова ручка»* все це проступає виразно. Нерідко серед робіт проєкту з'являються зразки наративів в образах. По суті маємо справу із парадоксальними спробами творити щось подібне до наративної ідентичності, висловлюваної за допомогою оповідей в словах. Запитання про те, чи може вона постати за допомогою таких образів, не є обмеженням для художників. Способи, до яких вони вдаються, відмінні від шляхів творців графічних романів або новел.

Проєкт *«А4, кулькова ручка»* можна назвати простором антропологічного експериментування. Міркування щодо смислів, трансльованих його учасниками, можуть розгортатися з таких філософських крапок-початків як подія і ситуація, реальність і можливість, інтенція і намір. Комунікація із роботами проєкту – пригода і мандрівка. У ній безліч підтверджень простої істини про те, що ми і досі живемо серед втілених істот і самі залишаємося істотами втіленими. Пізнання втілення людського – мотив, який в *«А4, кулькова ручка»* часто повторюється. Фокус на різних частинах тіла або співіснуванні тіл, увиразнення жестів і постановка питання про те, як жест володіє нами, – показові. Деякі роботи можна назвати портретами різних частин тіла або портретами жестів. Водночас *«А4, кулькова ручка»* – багатоканальна історія пошуку доступу до прикордоння людської втіленості.

«*A4, кулькова ручка*» є приводом замислитися про процеси, які лежать в основі змін у стосунках людини і світу. Медіафілософ Вілем Флюссер пов'язував розвиток культури людства із покроковим відступанням від життєвого світу, коли людина спочатку перетворилася з обробника на спостерігача, згодом – на скриптора і калькулятора. Останній крок в абстракцію за словами Флюссера є недоцільним. Тому людство розвертається і йде у зворотному напрямку – переходить з суб'єктивної позиції у проєктивну. Саме це нерідко характерне для робіт «*A4, кулькова ручка*» крайніх двох років – твориться-ліпиться простір інтервізуальности, котра комунікує з сучасним медіарозмаїттям, і водночас – формує власне медіа-образне розмаїття.